

Володимир ФУРТІЙ,

orcid.org/0000-0003-1187-1672

*аспірант кафедри туристичної інфраструктури та сервісу
Ужгородського національного університету
(Україна, Ужгород), vovafurtiy@gmail.com*

ТУРИСТИКА ПІДКАРПАТСЬКОЇ РУСІ 1918 – 1938 рр.

У статті аналізується історія формування індустрії туризму на Підкарпатській Русі в період з кінця 1918 р. до початку 1938 р. Йдеться про роль минулого руху в розвитку туристичної індустрії регіону. Розглянуті розширені можливості розвитку туризму та відпочинку в Підкарпатській Русі, а також характеризується низка недоліків. Були досліджені перші туристичні організації та туристичні маршрути, готелі, процес вдосконалення у наданні послуг туристам. Розглянуті фактори, що впливають на розвиток найпопулярніших видів відпочинку. Також зазначається, що формування організованого туризму в регіоні здійснювалося на тлі соціально-політичних процесів у регіоні. Очевидно, що основні переваги розвитку туризму визначалися регіональними унікальними особливостями та природними умовами регіону в порівнянні з іншими сферами ділової активності. У науковому доробку віддано перевагу історичним методам дослідження: історико-генетичному, історико-порівняльному, історико-синтетичному, історико-діахронному, емпіричному аналізу тощо.

Ключові слова: *розвиток туризму, пішохідні стежки, привабливі місця, туристична інфраструктура, туристичний потенціал.*

Літ. 7.

Volodymyr FURTIY,

*Postgraduate student of the Department of Tourism Infrastructure and Service,
Uzhhorod National University (Ukraine, Uzhhorod),
vovafurtiy@gmail.com*

TOURISM IN SUBCARPATHIAN RUS' IN 1918 – 1938

This article analyzes the historical formation of tourism industry in Subcarpathian Rus' in the period from the end of 1918 to the beginning of 1938. The article draws attention to the contribution of that movement in the past to the development of tourism industry in the region. Progressive features in development of tourism and recreation in Subcarpathian Rus', as well as a number of disadvantages, have been characterized. First travel organizations and travel routes, hotels, the process of improvement in providing services to tourists have been researched. Factors, which influenced the development of the most popular types of leisure and recreation have been examined. It is also noted that the formation of organized tourism in the region was performed amid social and political processes, which took place in the region. It is evident that the key benefits of tourism development are defined by regional unique features and natural conditions in comparison with other areas of business performance. A study has become possible through the use of scientific methods of learning: analysis, synthesis, systemizing, specific historical and dialectical methods. In the proposed study scientific work is grounded on the following research methods: historical-genetic, historical-comparative, historical-synthetic, historical-diachronic, empirical-analytic and others.

Key words: *tourism development, hiking paths, attractive places, tourism infrastructure, tourism potential.*

Ref. 7.

Владимир ФУРТІЙ,

*аспірант кафедри туристической инфраструктуры и сервиса
Ужгородского национального университета
(Украина, Ужгород), vovafurtiy@gmail.com*

ТУРИСТИКА ПОДКАРПАТСКОЙ РУСИ 1918 – 1938 гг.

В статье анализируется история формирования индустрии туризма на Подкарпатской Руси в период с конца 1918 г. к началу 1938 г. Речь идет о роли прошлого движения в развитии туристической индустрии.

стрии региона. Рассмотрены расширенные возможности развития туризма и отдыха в Подкарпатской Руси, а также характеризуется ряд недостатков. Были исследованы первые туристические организации и туристические маршруты, гостиницы, процесс совершенствования в предоставлении услуг туристам. Рассмотрены факторы, влияющие на развитие самых популярных видов отдыха. Также отмечается, что формирование организованного туризма в регионе осуществлялось на фоне социально-политических процессов, происходивших в регионе. Очевидно, что основные преимущества развития туризма определялись региональными уникальными особенностями и природными условиями региона по сравнению с другими сферами деловой активности. В научном наследии отдано предпочтение историческим методам исследования: историко-генетическом, историко-сравнительном, историко-синтетическом, историко-диахронной, эмпирическом анализа и т. п.

Ключевые слова: развитие туризма, пешеходные тропы, привлекательные места, туристическая инфраструктура, туристический потенциал.

Лит. 7.

Постановка проблеми. Подорож – це не туризм, а мандрівники – далеко не туристи. Подорожі часто здійснюються за необхідності (відрядження, конференції і т.д.). Туристи прагнуть відвідати нові місця з метою відпочинку від своїх повсякденних справ, наблизитися до природи, відвідати історичні атракції, відкрити для себе щось нове. Проте відпочивальникам замало лише краси природи чи історичних відвідин – їм необхідні певні умови для пересування, проживання та ознайомлення. Країни, котрі це усвідомили, туристам почали надавати більше уваги, враховували їхні забаганки та поради. Туризм є однією з найважливіших галузей національної промисловості суть якої – у вмінні добре приймати.

Аналіз досліджень. Необхідно відзначити, що розвиток туризму на Підкарпатській Русі, його становлення і перспективи не є предметом широкого кола спеціальних наукових досліджень як у вітчизняній, так і у чеській та словацькій історіографії. У більшості публікацій наводяться загальні факти про найпопулярніші дестинації. Серед праць можна виділити дослідження М. Варваринець [1], М. Джахман [2], К. Дравецький [3], П. Сова [6], в яких розглядаються історичні відомості курортів Підкарпатської Русі їх стан та розвиток.

Метою статті є дослідження розвитку туризму на Підкарпатській Русі, оскільки ретроспективний аналіз дає змогу виявити його позитивні та негативні риси.

Виклад основного матеріалу. Підкарпатська Русь – батьківщина слов'ян – протягом століть була загубленим краєм. Дрімучі ліси Карпат досі залишаються незайманими в багатьох місцях. Численні лікувальні джерела не використані. Тут люди часто живуть патріархальним побутом. Іноземного туриста тут не зустрічали. Життя тут протікало приховано від допитливих поглядів гостей. Ніхто не турбувався про край, який можна уповні назвати «Парком Європи». Гірська частина Підкарпатської Русі – це суцільний дрімучий ліс, де невеликими острівцями розташовані поселення, а навколо них – поля карпаторуських горян. Прибули на Підкарпатську Русь так звані високі гості. Приїхали заради полювання на диких звірів. На той час родзинкою полювання був бурий карпатський ведмідь, котрий став елементом гербу. Вони були здивовані красою природи, але найбільше їх здивувала бідність народу. Після цього візиту було вирішено прийти на допомогу збіднілому народові. Але ситуація не поліпшилася. Якщо раніше це був «Забутий край», то тепер для престижу уряду Будапешта було просто невігідно пропагандувати місцевість, де поряд з первісною красою була і первісна бідність [5, 172–173].

Роки війни принесли чималі спустошення. У приватному секторі робили спроби використовувати природні багатства, створюючи біля джерел мінеральної води купальні. Курорти місцевого значення, зокрема, у Волосянці або Неліпині, вимагали значних фінансових вливань, купальні там були запущеними. Місця боїв у Карпатах є майже неторканими. Саме тут, особливо біля гори Черемха, можна знайти сліди окопів, розбиті повозки та інші спорядження, в землі знайти осколки від снарядів. Тут тепер – царство тишини і тільки поломані та повалені від снарядів дерева свідчать про те, що тут колись гуркотіли кулемети та проливалася кров. Після війни цю землю рідко відвідували колишні учасники бойових дій або випадкові місцеві туристи під час прогулянок у Карпатах [3, 184–188; 4, 174–176].

Туризм на Підкарпатській Русі набув організованого характеру. Було збудовано нові шосейні дороги, що оживило автомобільний рух. У туристів з'явилася можливість відвідувати найвіддаленіші куточки Підкарпатської Русі. Тепер уже нікого не можна було здивувати автомобілями з іноземними номерами на шосейних дорогах. Ті, хто відвідали чарівну красу Карпат, розповідали про неї в інших країнах. І якщо раніше відвідували тільки з метою полювання, то тепер тут можна зустріти туристів з мирними намірами проведення свого вільного часу серед незайманої природи [2; 3, 184–188].

Бюро подорожей «Чедок» організувало поїздки по республіці залізницями. Щорічно відбувалися поїздки для збору винограду, але вони були випадковими та поверхневими. Справжня краса Карпат при таких масових поїздках залишалася прихованою. Було зрозуміло, що для ознайомлення туристів з Карпатами треба декілька днів щоб походити по горах та долинах. Потрібно було прокласти та розмітити туристичні стежки спеціальними знаками, для відпочинку та нічлігу в горах збудувати туристичні будинки. За реалізацію цієї великої роботи взявся «Клуб чехословацьких туристів» [1, 16; 3, 184–188].

Головним містом Підкарпатської Русі був Ужгороді саме до нього спочатку прибували туристи для ознайомлення та вибору подальшої туристичної дестинації. Місто по-справжньому цікаве, для туристів. Одна половина Ужгорода лежить на рівнині, а друга – на відрогах Карпат. На гербі міста зображені виноградні грона. Цікавою атракцією для відвідувачів були виноградні погребі, витесані під скалою, що мають протяжність у декілька сотень метрів. Тут можна було поспостерігати за безтурботними веселими ужгородцями, приєднавшись до них, щоб провести час за склянкою доброго вина, слухаючи характерну циганську музику. Велике значення для міста мав міський аеропорт, що з'єднав республіку з Росією та Румунією. Поява аеропорту включила Ужгород до мережі міжнародних повітряних авіаліній. Місто мав добре сполучення із заходом, було місцем відправлення не тільки для туристів, але й науковців, спортсменів, мисливців та інших відвідувачів Підкарпатської Русі [6, 147–151].

З Ужгорода туристичні напрямки вели долиною ріки Уж аж до польського кордону, а також частково на Карпати сусідньої Словачії. Долина ріки Уж викликала жвавий інтерес туристів. Недалеко від міста є уламки Невицького замку, повз який дорога веде на Анталовську Поляну, а на лівому березі Ужа від Невицького – гора Плішка з невеликим будинком Клубу чехословацьких туристів, де лижники взимку зігрівалися та відпочивали. Популярними серед туристів були маршрути з Перечина до Тур'ї Ремети із зупинкою в добре обладнаних готелях з сірчаними ваннами курорту Лумшори та кінцевим маршрутом підняття на Полонину Руну заввишки 1428 метрів, звідки широко відкривалися горизонти на величну панораму карпатських хребтів. За Волосянкою із захопленням подорожували поїздами, котрі проїжджали підземні тунелі, підіймалися все вище й вище залізничними серпантинами, відкриваючи нові красоти для пасажирів. До прикордонної станції Ужок зазвичай доїжджали тільки туристи, котрим надавалася можливість оглянути військовий цвинтар, згодом можна було прогулятися місцями боїв та піднятися на Ужоцький перевал. Відділеннями Клубу чехословацьких туристів в Ужгороді та Великому Березному було розмічено туристичними значками стежки для прогулянок долиною ріки Уж та навколишніми горами. Було видано спеціальні путівники для цих місць [3, 184–188; 7].

Місто Мукачево розташовувалося у центрі торгового життя Підкарпатської Русі. Сюди сходилися майже всі дороги з Підкарпатської Русі. Недалеко від Мукачева височіє замок Паланок. Залізницею туристи відправлялися до Волівця. Поїзд їхав долиною ріки Латориця, а після Сваляви гірськими ущелинами. З Волівця, де функціонував туристичний готель, у всіх напрямках розходилися туристичні стежки облаштовані туристичними знаками. Цю роботу виконали місцеві відділення Клубу чехословацьких туристів у Мукачеві та Волівці. Вище Волівця розкинулося Скотарське, де було збудовано сучасно обладнаний туристичний будинок. Згідно з відгуками тодішніх спеціалістів, Скотарське можна було віднести до списку найкращих кліматичних курортів [3, 184–188].

З міста Хуст, що значно розрослося за останні роки, направлялися туристи на Мармароський масив. Тут можна подорожувати не тільки долиною ріки Тиса, а й відвідати найкрасивіші місця Підкарпатської Русі, автобусом можна добратися до озера Синевир. Зазвичай головною метою

туристів були Рахів і Ясіня, де височіють велетні Карпати. Сам собою цей край цікавий тим, що серед високих гір, багатьох полонин можна блукати цілими днями, не зустрівши жодної людини, але не переставати любоватися красою природи. Із зацікавленням туристи спостерігали за народними звичаями місцевих гуцулів. Особливу увагу привертав їхній одяг у чорному, червоному, жовтому, синьому та зеленому кольорах. У дні свят на вулицях Рахова чи Ясіня завжди можна було любоватися людьми в народному одязі. Неповдалі від Рахова розміщене багате на цілющі джерела село Кваси. Ясіня розташоване у великому котловані, взимку сюди приїжджають лижники. Ці місця набули широкої популярності навіть за межами республіки. В останні роки сюди навідувалися численні групи туристів з Німеччини, де навіть було спеціальне бюро подорожей з організації поїздок на Підкарпатську Русь, в основному до Ясіня та Рахова. Великі кошти надходили до цих країв. Організаційна робота також була проведена місцевим відділом «Клубу чехословацьких туристів» [7].

Висновки. На території Підкарпатської Русі було виявлено значний потенціал туристичних ресурсів для розвитку туристично-рекреаційного комплексу. Розбудовували туристичну інфраструктуру дороги, залізниці, готелі, заклади харчування, вдосконалювали якість пропонуваніх послуг, розвивали зацікавлення пам'ятками історії, архітектури, народних промислів, побуту. Розвитку туризму на Підкарпатській Русі приділяв велику увагу «Клуб чехословацьких туристів». Можна констатувати, що підґрунтя для успішного розвитку туристичної привабливості було закладено саме КЧСТ. За їхньої ініціативи почали розвивати літні та зимові види туризму і досліджувати мінеральні джерела.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ

1. Варваринець М. 90 років закарпатському туризму / М. Варваринець. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakarpattia.net.ua/News/35512-Zakarpatskomu-turyzmu-%E2%80%9490-rokiv>
2. Джахман М. Клуб чехословацьких туристів: перші кроки галузі в нашому краї / М. Джахман. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://novzak.uz.ua/news/klub-chehoslovackyh-turystiv>
3. Дравецький К. Развитие туристики на Подк. Руси / Костянтин Дравецький // Подкарпатская Русь за годы 1919 – 1936. – Ужгород, 1936. – С. 184–188.
4. Костомаров Б. Воды П. Руси и их значение для рыбоводства. / Борис Костомаров // Подкарпатская Русь за годы 1919 – 1936. – Ужгород, 1936. – С. 174–176.
5. Попрадський П. Охота на Подкарпатской Руси / П. Попрадський // Подкарпатская Русь за годы 1919 – 1936. – Ужгород, 1936. – С. 172–173.
6. Сова П. Ужгородь городь будущаго / Петро Сова // Подкарпатская Русь за годы 1919 – 1936. – Ужгород, 1936. – С. 147–151.
7. Historie KИT. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.kct.cz/cms/historie-kct>

REFERENCES

1. Varvarynets M. 90 rokov zakarpatskomu turyzmu / M. Varvarynets. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://zakarpattia.net.ua/News/35512-Zakarpatskomu-turyzmu-%E2%80%9490-rokiv>
2. Dzhakhman M. Klub chekhoslovatskykh turystiv: pershi kroky haluzi v nashomu kraї / M. Dzhakhman. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://novzak.uz.ua/news/klub-chehoslovackyh-turystiv>
3. Dravetskyi K. Razvytie turystyky na Podk. Rusy / Kostiantyn Dravetskyi // Podkarpatskaia Rus za hody 1919 – 1936. – Uzhhorod, 1936. – S. 184–188.
4. Kostomarov B. Vody P. Rusy y ykh znachene dlia rybovodstva. / Borys Kostomarov // Podkarpatskaia Rus za hody 1919 – 1936. – Uzhhorod, 1936. – S. 174–176.
5. Popradskyi P. Okhota na Podkarpatskoї Rusy / P. Popradskyi // Podkarpatskaia Rus za hody 1919 – 1936. – Uzhhorod, 1936. – S. 172–173.
6. Sova P. Uzhhorod horod budushchaho / Petro Sova // Podkarpatskaia Rus za hody 1919 – 1936. – Uzhhorod, 1936. – S. 147–151.
7. Historie KИT. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <https://www.kct.cz/cms/historie-kct>

Стаття надійшла до редакції 20.11.2017 р.